

ANTROPOLOJİNİN 100. YILINDA
KURAMDAN SAHAYA
ÇALIŞMALAR

Editör
Meryem Bulut

ÖNSÖZ

Antropoloji oldukça genç bir disiplin olup, ülkemizde yüz yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu genç disiplinin üniversitelerdeki yapılanması henüz arzu edilen düzeyde değildir. Başlangıçta antropoloji alanında yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak fizik antropolojinin ilgilendiği araştırma konularına odaklanmıştır. Sosyal antropolojinin ele aldığı meseleler son yıllarda ön plana çıkmış olsa da Türkiye’de kaleme alınmış ve akademik eğitim süreçlerine katkı sağlayabilecek sosyal ve kültürel antropoloji eserlerinin sayısı oldukça sınırlı kalmıştır. Yayımlanmış eserlerin bir kısmı da disiplin dışından akademisyenlere aittir. Bu eksikliği dikkate alan bu çalışma sosyal antropoloji alanında yapılan güncel konulara dikkat çekmeyi hedeflemiştir. Kitabın giriş bölümünde disiplinin ülkemizde kuruluşunun yüzüncü yılı nedeniyle Türkiye’de antropolojinin tarihine kısaca değinilmiş ve kitabın adı da bu doğrultuda belirlenmiştir.

Bu kitap, sosyal antropologların ilgi alanlarının çeşitliliğini yansıtmakta ve incelenen konulara sistematik bir şekilde nasıl baktıklarını ortaya koymaktadır. Kitabın bölümleri, Türkiye’nin çeşitli üniversitelerinde görev yapan sosyal antropolog akademisyenler tarafından yazılmıştır. Her bir bölüm yazarların üzerinde odaklandığı bir konuyu öne çıkarmış ve incelenen konuyla ilgili etnografik araştırmalara yer vermiştir. Sosyal antropolojinin akademi ve diğer mesleki alanlarda uzman sayısı ve etki açısından hak ettiği düzeyde temsil edilmesinin gerekliliğine inanıyoruz. Kitabın genç araştırmacılara, lisans öğrencilerine ve antropolojiye ilgi duyan okurlara yararlı olmasını diliyoruz.

Bu kitapta yer alan her bölümün; ilgili yazarın bilimsel sorumluluğu altında hazırlanmış olduğunu, içerik ve yorumlarının yalnızca yazarların kendi görüşlerini yansıttığını belirtmek isteriz.

Antropoloji disiplinin kuruluşunun yüzüncü yılının kutlandığı 2025 yılında alana katkı yapma sorumluluğu ile bir araya gelen ve kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm yazarlara; kendi bölümlerini yazmanın dışında diğer bölümleri de okuyarak öneri ve katkı sundukları için şükranlarımı sunarım. Benzer şekilde editörlük sürecinde bana destek veren meslektaşlarım Prof. Dr. Çağatay Edgücan Şahin, Doç. Dr. Ayşe Güç, Dr. Alper Sezener'e desteklerinden; doktora öğrencimiz Melisa Hazal Böze kaynakçaların yazım biçimlerinin kontrolünde yardımlarından; Hece Yayınlarına kitabın yayına hazırlanma sürecinde özenli katkılarından dolayı yürekten teşekkür ederim.

Ankara, 2025
Meryem Bulut

İÇİNDEKİLER

MERYEM BULUT / Giriş / 11

ALPER SEZENER / Temel Antropoloji Kuramları ve Güncel Yönelimler / 19

Giriş

Antropolojinin Tarihsel Temelleri

Antik Düşünce ve Felsefi Yaklaşımlar

Aydınlanma, Rönesans ve Coğrafi Keşifler

Sanayi Devrimi ve Sömürgecilik Bağlamı

Klasik Kuramlar: Evrimcilik, Yayılmacılık ve İşlevselcilik

Evrimsel Antropoloji

Yayılmacılık ve "Kulturkreis" Teorileri

İşlevselcilik: Malinowski ve Radcliffe-Brown

Tikelci, Kültür Merkezli ve Yapısalcı Yaklaşımlar

Franz Boas ve Tarihsel Tikelcilik

Ruth Benedict ve Margaret Mead: Kültür ve Kişilik

Lévi-Strauss ve Yapısalcılık

Materyalist ve Ekolojik Yaklaşımlar

Marvin Harris ve Kültürel Materyalizm

Julian Steward ve Kültürel Ekoloji

Çevre, Kültür ve Teknoloji

Eleştirel, Yorumsamacı ve Postmodernist Kuramlar

Marksist Antropoloji ve Tarihsel Materyalizm

Feminist Antropoloji ve Toplumsal Cinsiyet

Yorumlayıcı ve Postmodernist Antropoloji

Anarşist Antropoloji ve Efendisiz Topluluklar

Güncel Antropolojik Tartışmalar

Sonuç ve Genel Değerlendirme

OYA TOPDEMİR KOÇYİĞİT / Antropoloji ve Etik / 58

Antropoloji ve Etik İlişkisi

Antropolojide Etik Kodlar

Etik Kurullar ve Etnografik Araştırmalarda Etiğin Uygulanma Meselesi

Klasik Etnografiden Güncel Etnografiye Etik Sorunlar

Dijital Etnografi ve Etik

Patchwork Etnografi ve Etik

Uygulamalı Antropoloji, Aktivist Antropoloji ve Etik

Sonuç

ÇAĞATAY EDGÜCAN ŞAHİN / Küreselleşme ve Antropoloji: Kâr Amaçlı Şirket Modelinin Küresel Egemenliği ve Emek Odaklı Alternatif Üretim Biçimleri / 85

Giriş

Tartışmalı Bir Kavram: Küreselleşme

“Alternatifi Yok!” Söyleminin Yükselişi ve Emek Aleyhine Homojenleştirici Süreçler: Şirket-Çalışan Dengesinin Çalışanlar Aleyhine Bozulması
Kâr Amaçlı Şirket Modeline Alternatif, Dayanışmacı ve İnsan Odaklı Üç Modele

Bakış

İşçi Kooperatifleri

İşçi Özyönetimi

Çalışan Hisse Sahipliği Planı

Sonuç

MUSTAFA ÇAPAR / Etnisite ve Kimlik / 115

Giriş: Popülerin Gölgesinde Etni(k) ve Kimlik

Popülerin Ötesinde: Etnisite ve Kimlik Çalışmaları

Semboller Savaşı: Etnisitenin ve Etnik Kimliğin Sembolik Tezahürleri

Janus’un İki(z) Yüzü: Etni, Kimlik ve Tehlikeler

Tehlikenin Modern Tezahürü: Kimlikçilik, Etnikçilik ve “Temizlik”

Sonuç: Etnik Kimlikler Kültürel Çeşitlilikler ve Antropoloji

S. YETKİN IŞIK / Eğitim Antropolojisi / 141

İlke, Bakış Açısı ve Yöntem

Başlıca Temalar ve Sorunlar

Sonuç Yerine: Bugüne ve Geleceğe Dair Bazı Sorular ve Öneriler

MERYEM BULUT / Antropolojinin Çalışma Hayatındaki Yeri / 167

Giriş: Çalışma Antropolojisi Nedir?

Çalışma Antropolojisinin Tarihçesi

Antropolojinin İş Dünyasına Katkısı

Sonuç: Antropologları Neler Bekliyor?

HİROKİ WAKAMATSU / Din Antropolojisi / 192

Din Antropolojisi Nedir?

Türkiye’deki Çalışmalar: Dindârlık

Türkiye’deki Çalışmalar: Alevilik-Bektaşılık

Sonuç

**RAMAZAN ARAS VE YUNUS YEŞİL / Duygular Üzerinden Toplumu Anlamak:
Duygular Antropolojisine Genel Bir Giriş / 210**

Giriş

Klasik Dönem Çalışmalarında Duygular
Duyguları Etnografik Olarak Çalışmanın Cazibesi
Türkiye'de Duygu Etnografileri
Sonuç

**GÜLDEM BAYKAL BÜYÜKSARAÇ / Antroposen'de Kırılğanlık, Ekolojik Keder
ve Yas: Çevre Antropolojisinde Güncel Tartışmalar / 238**

Giriş: Ortak Kırılğanlığımız
Ekolojik Kaybın Psikolojisi: Geliştirilen Kavramlar
Ekolojik Kırılğanlık ve Keder: Farklı Etnografik Bağlımlar
Yasın Sağaltıcı Gücü
Sonuç

BERİVAN VARGÜN / Antropoloji ve Tüketim / 261

Giriş

Sosyal Antropolojide Tüketim Kavramı
Tüketim Tercihleri ve GösteriŐçi Tüketim
Tüketim ve Kimlik İnşası
Arzular, Nesnelere, Simgeler, Anlamlar ve Tüketim Araçları
Sonuç

KADRİYE ŞAHİN/ Felaketin Antropolojisi:

Doğal ya da İnsan Kaynaklı Olanlara Dair / 283

Giriş

Antropolojik Bir Kavram Olarak "Felaket"
Felaket Antropolojisinin Tarihine Kısa Bir Bakış
Yöntem: Felaketi Anlamanın Bir Yolu Olarak Nitel Araştırma
Bölgesel Çalışmalara Örnekler
Sonuç Yerine: Doğadan İnsana Felaketin Çeşitliliği

AYŞE YILDIRIM / Turizm Antropolojisi / 306

Turizm Nedir?

Turizm Antropolojisinin Tarihsel Gelişimi
Turizm Antropolojisi
Turizm Antropolojisinin Araştırma Alanları

Ev Sahibi ve Misafir (Host And Guest)

Din/İnanç Turizmi

Turizm ve Milliyetçilik

Hüzün Turizmi (Dark Tourism)

Seks Turizmi

Sonuç

HÜLYA DOĞAN / Görselin ve Medyanın Antropolojisi / 335

Giriş: İmajların Peşinde

Görsel Antropoloji: Tarihsel Serüven ve Sorgulamalar

İletişim Çalışmaları ve Antropoloji

Dijitalin Etnografisi Ya Da Netnografi

Sonuç: Kartpostallardan Dijital Dünyaya Antropolojinin Görsellerle İmtihanı

AYŞE GÜÇ / Sosyal Antropoloji Araştırmalarında Toplumsal Cinsiyet / 352

Öncü Çalışmalarda Toplumsal Cinsiyet

Güncel Çalışmalarda Toplumsal Cinsiyet

Diğer Kategori: Erkeklik

Kategorilerin Dışında Kalmak: Ne Kadın Ne Erkek

Sosyal Antropoloji Araştırmalarındaki Temel Yaklaşımlar

Sonuç

YAZARLARIMIZ / 384

GİRİŞ

Meryem Bulut

Türkiye’de antropolojinin tarihi, 1924’te İstanbul’da Darülfünun bünyesinde kurulan Antropoloji Enstitüsü ile başlar. Antropoloji Enstitüsünün kurulması kuşkusuz Türkiye’de sosyal bilimlerin gelişimi ile ilişkilidir. Sosyal bilimler Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk dönemlerindeki sosyal, ekonomik ve siyasi sorunlara yanıt olarak gelişirken (Berkes, 1964; Lewis 1961; Mardin, 1962), antropoloji disiplini de Batı’ya bir tepki olarak kurulur. Akademik anlamda gerçekleştirilen antropolojik araştırmalar ise Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün talimatı ile 1925’te, Türk Antropoloji Enstitüsünün İstanbul Darülfünun-u Tıp Fakültesinde kurulması ile başlamıştır (Demirel, 2011, s. 129; Özbek, 1998, s. 106). İlk yıllarında Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezi olarak adlandırılan bu merkez, Prof. Dr. İsmail Hakkı, Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Prof. Dr. Nurettin Ali Berkol, Prof. Dr. Süreyya Ali ve Prof. Dr. Aime Mouchet öncülüğünde kurulmuştur (Demirel, 2011, s. 129). Kurucu üyeler arasında antropoloji alanında eğitim almış bir bilim insanı bulunmadığı için, 1927’de Fransa’ya antropoloji eğitimi için gönderilen Dr. Şevket Aziz Kansu’nun 1929’da dönerek Türk Antropoloji Enstitüsüne katılmasıyla birlikte yapılan çalışmalar olumlu yönde etkilenmiştir (Münüsoğlu, 2015, s. 129). Çalışmalarına bir süre İstanbul’da devam eden Kansu, 1935’te Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde göreve başlamış, 1946’da ise Ankara Üniversitesinin ilk rektörü olmuştur. Kansu çalışmalarının çoğunu fizik antropoloji alanında gerçekleştirmiş olsa da bir dönem etnoloji derslerini de üstlenmiştir (Özbek, 1998, s.106).

Kansu'nun 1934'te Antropoloji Enstitüsünde asistanı olarak seçtiği Seniha Tunakan ise Türkiye'de antropoloji alanında çeşitli çalışmalar ortaya koyan bir diğer bilim insanıdır (Erdentuğ, 1998, s. 30). Tunakan, Almanya'da aldığı antropoloji eğitiminin ardından 1941'de Türkiye'ye dönmüş ve Kansu ile araştırma projelerinde yer almıştır (Erdentuğ, 1998, s. 30). Muzaffer Şenyürek, Türkiye'de antropolojinin kurulduğu ilk yıllarda yurt dışında eğitim görüp Türkiye'ye geri dönen bir diğer araştırmacıdır (Emiroğlu ve Aydın, 2003, s. 765). Türkiye antropoloji tarihinde bir diğer önemli isim olan Afet İnan da antropolog Eugene Pittard'dan eğitim alması için 1936'da İsviçre'ye gönderilmiştir (Özkaya ve Payaslı, t.y.).

Türkiye'de fizik antropoloji çalışmaları bir yandan Batı'dan etkilenmiş, diğer yandan Batı'ya bir tepki olarak gelişmiştir. Fizik antropoloji çalışmalarının sonuçları (Maksudyan, 2005), 1930'larda düzenlenen Türk Tarih Kongrelerinde sunulur (Çapar, 2012, s. 48-62).

Sosyal antropolojik çalışmaların sistematik bir biçimde ele alınması 1940'larda başlamış ve araştırmaların büyük bir çoğunluğu Türkiye'nin kırsal bölgelerinde gerçekleştirilmiştir (Magnarella vd., 1976, s. 266). Etnoloji kürsüsü Şevket Aziz Kansu'nun çabaları ile kurulmuştur (Münisoğlu, 2015, s. 131). Bu kürsü, 1978'de "Sosyal Antropoloji" ve "Halkbilimi" olarak ikiye ayrılırken, daha sonraki yıllarda sosyal antropoloji; fizik antropoloji ve paleoantropoloji ile aynı çatı altında birleşmiştir (Günay ve Başbüyük, 2015, s. 72). 196).

Günümüzde lisans düzeyinde eğitim, antropoloji bölümü altında devam etmekteyken, lisansüstü eğitimler ise kendi ana-bilim dalı programlarının altında sunulmaktadır. 2025 yılı itibarıyla Türkiye'de ikisi vakıf üniversitesi olmak üzere on iki ayrı üniversitede antropoloji lisans eğitimi verilmektedir.

Antropoloji bölümlerinin akademik kadroları biyolojik antropoloji (paleo ve fizik) ağırlıklı olup hemen hemen Türkiye'deki

tüm üniversitelerde sosyal antropologlar sayıca azdır. Sosyal antropoloji çalışmaları pek çok alanla ilişkili olduğu için başta sosyoloji olmak üzere iletişim ve siyaset bilimi alanlarında sosyal antropologlar kendilerine yer bulmaktadırlar. Bu kitap tasarlanırken, farklı üniversitelerde çalışan ve doktorasını sosyal ve kültürel antropoloji alanında tamamlamış olan yirmi akademisyen ile çevirim içi görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Süreç içerisinde on dört akademisyenin katkısıyla on üç bölümden oluşan kitap tamamlanmıştır.*

Kitabın ilk bölümünde Dr. Alper Sezener, antropoloji disiplininin tarihsel gelişimini ve çağdaş yönelimlerini kuramsal bir çerçevede ele almıştır. Sezener, antik felsefi temellerden başlayarak evrimcilik, yayılcılık, işlevselcilik, kültürel materyalizm, yapısalcılık, yorumlayıcı antropoloji, Marksist, feminist ve postmodern kuramlar gibi temel yaklaşımları tarihsel bağlamları içinde analiz etmiştir. Bu bölümde kültür, çevre, teknoloji ilişkileri ve günümüzde öne çıkan dijital, çevreci ve postkolonyal antropoloji tartışmalarına da yer verilmiştir. Ayrıca disiplin, sömürgeci mirası, bilgi üretimi, etik sorumluluklar ve temsil biçimleri üzerinden eleştirel bir perspektifle değerlendirilmiştir.

Doç. Dr. Oya Topdemir Koçyiğit, antropoloji disiplini ile etik arasındaki karmaşık ilişkiyi mercek altına almaktadır. Bölümde, araştırma etiğine dair anlayışın antropoloji içinde zamanla nasıl genişlediği ve özellikle güncel etnografik yaklaşımlar ışığında hem araştırma nesnesine hem de araştırmacının konumuna ilişkin etik meselelerin nasıl yeniden tartışmaya açıldığı ele alınmaktadır. Bu çerçevede, etnografik bilgi üretimi sürecinde etik kodların tarihsel gelişimi, etik kurulların rolü ve mevcut etik düzenlemelerin uygulanabilirliği değerlendirilmek-

* Bu yazı kapsamlı bir şekilde *Antropoloji Tarihiçesi*: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi özelinde fizik antropolojiden sosyal antropolojiye geçiş adıyla *Antropoloji* dergisinde yer almaktadır. <https://doi.org/10.33613/antropolojidergisi.1321879>

te; klasiketnografi ile güncel yaklaşımlar arasındaki dönüşüm bağlamında ortaya çıkan etik sorunlara dikkat çekilmektedir. Topdemir Koçyiğit, tüm bu unsurları bir arada ele alarak antropolojide etik düşünmenin teorik ve pratik boyutlarına önemli bir katkı sunmaktadır.

Prof. Dr. Çağatay Edgücan Şahin, küreselleşmenin çok katmanlı yapısını antropolojik bir perspektiften ele alarak neo-liberalizmin “alternatifsizlik” söylemiyle meşrulaştırdığı, kültürel olarak homojenleştirici etkiler taşıyan kâr odaklı şirket modeline karşı üç emek temelli üretim biçimi olan işçi kooperatifleri, işçi özyönetimi ve çalışan hisse sahipliği planlarını incelemiştir. Şahin, bu alternatif modellerin salt ekonomik işleyişleriyle değil, kültürel direniş biçimleri, kolektif dayanışma pratikleri ve toplumsal dönüşüm potansiyelleriyle de değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bölümde, söz konusu modellerin yerel kültürel dokularla olan uyumu ve küresel kapitalizmin yarattığı krizlere karşı çözümler sunma kapasiteleri, antropoloji disiplini açısından eleştirel bir tartışma zemininde ele alınmıştır.

Prof. Dr. Mustafa Çapar, etnisite ve kimlik çalışmalarının tarihsel gelişimini ele alarak bu konuların özellikle 1990’lı yıllardan itibaren “zamanın ruhu”na uygun biçimde siyaset, ekonomi, sanat, folklor ve filoloji gibi çeşitli alanlarda yoğun biçimde tartışılmaya başlandığını ifade etmektedir. Çapar, bu ilginin zamanla bir tür “moda”ya dönüşmesiyle kavramsal belirsizliklerin arttığını ve etnisiteye ilişkin söylemlerin bulanıklaştığını vurgulamaktadır. Etnik kimliklerin yüksek sesle dillendirildiği ve çatışma zeminine çekildiği böylesi kakofonik bir ortamda antropolojinin, etnik farklılıkları yok sayma ya da çatışmacı bir dille ele alma yerine; farklılıkların doğallığını kabul eden, kültürel çeşitliliği insanlığın ortak zenginliği olarak değerlendiren bir perspektifi geliştirme potansiyeline sahip olduğunu ileri sürmektedir.

Prof. Dr. Sefer Yetkin Işık, eğitim antropolojisinin tanımını ve tarihsel gelişimini ele alarak, bu alanın şekillenmesinde etkili

olan önemli antropologlara kısaca değinmektedir. Bölümde ayrıca, geçmişten günümüze eğitim antropologlarının ilgi gösterdiği temel sorun ve temalar analiz edilmekte; özellikle devletsiz toplumların çocuk yetiştirme pratikleri ve eğitime dair yaklaşımları dikkat çekici örnekler arasında yer almaktadır. “Ötekilerin eğitimi” başlığı altında ise, ulus-devlet sınırları içinde azınlıkların eğitimine ve küreselleşmenin etkisiyle artan uluslararası göç bağlamında ortaya çıkan çokkültürlü eğitim sorunlarına odaklanılmaktadır. Ayrıca, günümüzde bilişim teknolojileri ve medyanın gündelik yaşam, insan ilişkileri ve eğitim süreçleri üzerindeki etkisi, eğitim antropolojisinin güncel tartışma alanları arasında değerlendirilmektedir.

Prof. Dr. Hiroki Wakamatsu, din antropolojisinin kuramsal temellerini ve Türkiye’ye özgü pratiklerini ele alan kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Wakamatsu, dini yalnızca bir inanç sistemi olarak değil; toplumsal düzeni inşa eden, kimlik biçimlendiren ve kültürel anlam taşıyan çok katmanlı bir olgu olarak ele almaktadır. Türkiye bağlamında özellikle Alevi-Bektaşî cem ritüelleri, akışkanlık, sembolizm ve armağan kuramı çerçevesinde incelenmekte; musahiplik kurumu ise toplumsal ve ahlaki dayanışmanın yeniden üretildiği bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Çalışma, modern Türkiye’de dinin medya, tüketim pratikleri ve gündelik yaşam dinamikleriyle nasıl yeniden biçimlendiğine odaklanmakta ve bu bağlamda dindarlığın kültürel bir performans biçimine evrildiği tespitinde bulunmaktadır.

Prof. Dr. Ramazan Aras ve Araştırma Görevlisi Yunus Yeşil, duyguların toplumsal ve kolektif yaşamın inşasındaki rolünü ele alarak, bu olgunun kültürel ve toplumsal olarak biçimlenen çok katmanlı bir yapı olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmada, klasik sosyologların ve antropologların duygulara dair yaklaşımları incelenmekte ve bu yaklaşımlar aracılığıyla duyguların toplumsal yapılar ve eylemler üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Bölümde ayrıca, duyguların Türkiye bağlamında özellikle top-

lumsal sorunlar ve devletin denetim mekanizmalarıyla olan ilişki irdelenerek, duyguların politik ve kültürel işlevlerine dikkat çeken önemli bir katkı sunulmaktadır.

Çalışma yaşamının çok boyutlu doğasına dikkat çeken Prof. Dr. Meryem Bulut, antropoloji araştırmalarının, iş yaşamının mal ve hizmet üretimi süreçlerinin yanı sıra öznelin kültürel donanımlarının bu süreçlere etkisine de odaklandığını vurgulamaktadır. Antropoloji teorileri, çalışanların özelliklerini ve şirketin ulaşmaya çalıştığı hedef kitleyi inceleme ve anlama noktasında önemli katkılar sunmaktadır. Kitap bölümü bu teorileri uygulayan örnek çalışmaların analizlerine yer vermektedir. Çalışma antropolojisinin bütünsel yaklaşımı ile araştırma yapan sosyal antropologlar şirketlerin misyonu başta olmak üzere etkinlik gösterdikleri genel iş ortamları ve şirketleri çevreleyen tüm ekosistemi, tüketicileri de dahil ederek, analiz yapmaktadırlar. Endüstriyel alanda yürütülen bu etnografik araştırmalar, akrabalık ve etnik kimlik ilişkileri, dini pratiklerin iş üzerinde etkililiği gibi konulara değinerek disipline önemli katkılar sunmaktadır.

Doç. Dr. Güldem Baykal Büyüksaraç, çevre antropolojisi ve ilişkili alanlarda yürütülen güncel tartışmaları merkeze alarak, ekolojik kırılmalık, keder ve yas kavramları etrafında kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır. Çalışma, çevresel yıkım ve kayıpların, yapısal eşitsizlikler ve toplumsal farklılıklar doğrultusunda farklı sonuçlar doğurduğunu göstermekte; ekolojik kırılmalığın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal ve toplumsal boyutları olduğunu da ortaya koymaktadır. Özellikle sosyal eşitsizlik, güvencesizlik, dışlayıcı politikalar ve kurumsal istikrarsızlık gibi etkenlerin yarattığı kronik güvensizlik duygusunun, çevre temelli psikolojik krizlerin derinleşmesine neden olduğu iddia edilen bölümde; kaybın bir dönüşüm olanağı, yasin ise etik ve politik sorumluluk çağrısı olarak ele alınması önerilmektedir. Yas sürecinin ortaya çıkardığı sorumlulukları üstlenme iradesi, krizlere karşı dirençli ve sürdürülebilir yaşam biçimleri-

nin geliştirilmesine katkı sunabilir.

Doç. Dr. Kadriye Şahin, Türkiye’de henüz yeterince çalışılmamış bir alan olan felaketin antropolojisine odaklanmaktadır. Genellikle doğal afetlerle ilişkilendirilen bu alanın, günümüzde yalnızca depremler, seller ve benzeri doğa olaylarını değil; aynı zamanda küresel salgınlar, ekonomik çöküşler ve soykırımlar gibi insanlık tarihini derinden etkileyen çok boyutlu krizleri de kapsadığı vurgulanmaktadır. Bölüm, felaket olgusunun nasıl deneyimlendiğini anlamak üzere antropolojik bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Doç. Dr. Berivan Vargün, tüketim olgusunu yalnızca temel ihtiyaçların ve ekonomik gereksinimlerin karşılanmasına yönelik bir faaliyet olarak değil; aynı zamanda kültürel, toplumsal ve simgesel bir pratik olarak ele almaktadır. Tüketim nesnelere, işlevsel özelliklerinin ötesinde, bireylerin kimlik inşa süreçlerinde statü göstergesi olarak işlev görmek ve kişilerin kim olduklarını ya da kim olmak istediklerini semboller aracılığıyla ifade ettikleri bir anlam üretim alanı yaratmaktadır. Bu bağlamda, tüketimin toplumsal yapıları ve değer sistemlerini yeniden üreten kültürel bir zemin olarak değerlendirilmesi önerilmektedir.

Turizm antropolojisinin tarihsel gelişimi, antropoloji ile turizm arasındaki kuramsal ilişki ve turizmin öznesi olan insan üzerinden yürütülen araştırmalarda antropolojik perspektifin sunduğu katkılar ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda Doç. Dr. Ayşe Yıldırım, turizmi yalnızca ekonomik bir sektör olarak değil, aynı zamanda insan etkileşimleri, kültürel temaslar ve mekânsal dönüşümler üzerinden şekillenen toplumsal bir olgu olarak ele almaktadır. Bu bölümde turizm endüstrisinin, bir yandan coğrafi mekânları dönüştürürken, diğer yandan kültürlerarası karşılaşmalara ve insan davranışlarına zemin hazırlayan bir etkileşim alanı oluşturduğu vurgulanmaktadır. Bu çok yönlü yapısı nedeniyle turizmin, antropolojik bir bakış açısıyla analiz edilmesi gerekliliği savunulmaktadır.

Doç. Dr. Hülya Doğan, görsel antropolojiyi tarihsel bir perspektiften ele alarak bu alt disiplinin gelişim sürecini incelemektedir. Çalışmada, dünyanın farklı coğrafyalarında çalışan antropologların, özellikle kaybolmakta olan kültürleri belgelemek amacıyla kamerayı bir araç olarak kullandıkları belirtilmektedir. Kamera kullanımını antropolojinin başlangıcına kadar uzansa da, görsel malzemelerin akademik araştırmalarda uzun süre ikincil bir konumda kaldığı vurgulanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında antropoloji disiplini içinde başlayan eleştirel sorgulama süreciyle birlikte, görsel antropolojinin tanımı, sınırları, etnografik filmin ne olduğu ve kamera ile kayıt altına alınan arasındaki ilişkinin etik-politik boyutları hâlâ tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Kitabın son bölümünde Doç. Dr. Ayşe Güç, toplumsal cinsiyetin, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, bireylerin nasıl davranmaları, düşünmeleri ve başkalarıyla nasıl ilişki kurmaları gerektiğini belirleyen kültürel yapılara işaret ettiğini ortaya koymaktadır. Başlangıçta kadınlık ve erkeklik algılarına odaklanan çalışmalar zamanla, cinsiyetin toplumsal bir performans olarak inşasına yönelmiş ve toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanmasına zemin hazırlamıştır. Bu perspektif değişimi, hem hegemonik erkeklik biçimlerinin –örneğin maço erkeklik sunumlarının– hem de Hindistan'daki hijralar gibi ikili cinsiyet sisteminin dışında kalan toplulukların incelenmesinde kendini göstermektedir. Bu bölüm, toplumsal cinsiyetin kültürel çeşitliliğini ve bu çeşitlilik üzerinden yürütülen antropolojik analizlerin önemini ortaya koymaktadır.